

“WIL JE EEN SCHARRELSCHOOL OF EEN LEGBATTERIJ?”

tekst:
Floortje Dekkers
beeld:
Ellen Kuster

Hoe krijgt een onderwijsvisie letterlijk vorm in een schoolgebouw? Ellen Kuster houdt zich er dagelijks mee bezig. De Nieuwe Leraar keek binnen op twee door haar heringerichte scholen in het zuiden van het land.

Ellen Kuster stond veertien jaar als juf voor de klas. Toen, nu elf jaar geleden, gooide ze het over een andere boeg. Haar hart bleef bij het onderwijs, maar ze begon met begeleiding van scholen die hun onderwijsconcept veranderen. Wil je een veranderende visie succesvol doorvoeren, dan moet de inrichting mee die nieuwe weg in. Ellen laat schoolteams hiervoor zelf plannen maken. Ze legt uit: “Het draait vooral om de vragen: Waarom wil je dit als school? Wie ben je? Wat wil je bereiken? Kan een kind zichzelf ontdekken? Welke leeromgeving wil je voor een kind? Als duidelijk is *waarom* er verandering komt en

“Waar zaken moeten veranderen, moet vaak de mindset om”

op welke manier, is de inrichting een belangrijk voertuig voor die wijziging of vernieuwing. Waar zaken moeten veranderen, moet vaak de *mindset* om. Ik hou van denken in mogelijkheden. Daarom laat ik mensen, nadat ze zelf de visie hebben bepaald, hun ‘maximale’ ontwerp bedenken. Later gaan we daarin pas keuzes maken. Je kunt niet vrijuit plannen maken als je jezelf bij voorbaat op allerlei plekken vastzet. Kinderen mogen natuurlijk ook meedenken; zij zijn belangrijke eindgebruikers. Hen laat ik vaak met bijvoorbeeld Pinterest werken.”

Dan: “Ik praat wel over scharrelschoolen en legbatterij-scholen. Op een scharrelschool kunnen kinderen ‘rondscharrelen’ en deels zelf hun leertraject bepalen. Op legbatterij-scholen zitten kinderen in vaste klaslokalen met een leerkracht die voor de groep staat en alle lijnen uitzet. Het een is niet beter dan het ander. Maar feit is dat veel schoolgebouwen van oudsher zijn ingericht op de ‘legbatterijmanier’. Wil je dat kinderen kunnen scharrelen, dan is het van belang dat de omgeving aansluit bij die visie.”

LEERPLEINEN MET FANTASIEHUIZEN

Een voorbeeld van zo’n ‘scharrelschool’ is integraal kindcentrum De Avonturier in Vught. Dat opende aan het begin van dit schooljaar zijn deuren. Behalve dat in dit gebouw twee basisscholen uit het dorp tot één zijn gefuseerd, is er ook gekozen voor een andere werkwijze. Binnen deze nieuwe onderwijsopzet – gekenmerkt door units met kinderen uit verschillende leerjaren – zijn er geen lokalen meer. In plaats daarvan wel drie grote leerpleinen waar basisgroepen samen les krijgen en leerlingen ook veel zelfstandig aan het werk zijn. Ellen was vanaf het begin nauw betrokken bij de begeleiding en inrichting van het stevige nieuwbouwproject. Het resultaat is verbluffend. De Avonturier lijkt van binnen bijna nergens meer op een school zoals we die gewend zijn van vroeger. Alles lijkt zich af te spelen in gezellige leshoeken, op fantasierijke speelplekken en in creatieve, atelierachtige ruimten. Meubels zijn kleurrijk en heel divers in aantal en vorm. Leerlingen kunnen overal op ‘hun’ leerplein neerstrijken. Een meisje illustreert dit spontaan doordat

ze met een vrolijke sprong en een laptop onder haar arm in een geraamte van een houten huis springt om daar te gaan werken.

Een van de twee directeuren op de Avonturier is Erik Withaar. Hij vertelt: “Een fusie doorvoeren en een nieuwe manier van werken implementeren, is heftig. Zeker voor onze leerkrachten. Een van de redenen dat het nu toch al zo goed lukt, is het fysiek van de school: het gebouw

“Nooit verwacht dat gebouw en inrichting ons zo dienstbaar zouden zijn”

en vooral ook de inrichting. Ik had niet verwacht dat die zaken zó dienstbaar zouden zijn aan ons concept. Je zou verwachten dat hier veel lawaai is bijvoorbeeld, maar door de opzet en indeling van de pleinen is het juist erg rustig. Overal zijn verschillende werkplekken voor leerlingen, voor instructielessen hebben we een ruimte die eventueel dicht kan en leerkrachten staan niet voor de klas, maar bewegen zich tussen de kinderen en helpen en ondersteunen waar nodig. Het werkt heel uitdagend en inspirerend.”

SCHOOL ALS OPEN LEEFGEMEENSCHAP

Dat herijken en herinrichten ook succes kan boeken in bestaande bouw, bewijst basisschool De Graswinkel in Weert. Die school besloot 2,5 jaar geleden om haar onderwijsconcept te veranderen en ging over op Jeelo. Jeelo is een samentrekking van ‘Je eigen leeromgeving’. Het staat voor een manier van projectmatig onderwijs voor de hele school, van groep 1 tot en met groep 8. Elk project duurt zes weken en bevat zes uitdagingen, gebaseerd op de duurzaamheidsthema’s van de Verenigde Naties. Leerlingen volgen daarbinnen hun eigen ontwikkelingen en hebben veel eigenaarschap over hun onderwijs. Ongeveer een jaar na de koerswijziging volgde de herinrichting. Directeur Vivian Berden omschrijft haar school als leefgemeenschap. “We wilden heel graag van een bestaand gebouw met standaard indeling naar een gebouw met een veel opener karakter. Waar kinderen zelfstandig een werkplek kunnen zoeken die past bij wat ze op dat moment doen. Een van de eerste zaken die we daarvoor aanpasten, voelde voor ons meteen erg rigoureuus: de deuren van alle lokalen gingen eruit. Spannend en vooral ook erg symbolisch voor de verandering die we doormaakten. Er zijn nu geen vaste lokalen en vaste plekken meer (leerlingen hebben een eigen laasje met hun naam erop en hun spullen erin en dat laasje is acht jaar lang hun eigen bewaarplek). Er is een kleuterparadijs (één grote ruimte voor alle kleuters met prachtige, uitdagende speelplekken) en midden in de school is een open bibliotheekruimte gekomen met daarin allerlei werkplekken die heel goed gebruikt worden. Overal in de school zijn hoekjes waar

leerlingen in kleine groepjes of alleen kunnen werken. In de kelder hebben we een atelierruimte gemaakt. Voor vieringen – ook die van verjaardagen – wijken we uit naar de gym- en feestzaal in onze school mét deur. Zo heeft de rest van onze leerlingen geen last van het zingen voor de jarige. Met de, soms beperkte, middelen die we hadden, is een zo open mogelijke sfeer gecreëerd. Sommige meubelen zijn hergebruikt en sommige, bijvoorbeeld kasten of fantasie-ombouwen, zijn speciaal op maat gemaakt. We zijn het gebouw zó anders gaan gebruiken; voor ons een groot cadeau. Mensen komen uit het hele land kijken hoe we werken. Ze verwachten vaak dat het rommelig is en dat de leerkrachten in paniek voor de klas staan. Maar

“Niemand staat bij ons meer letterlijk voor de klas”

het tegendeel is waar: de sfeer is juist heel ontspannen. Leerkrachten begeleiden de leerlingen, geven sturing waar nodig en zitten daarbij gewoon tussen de kinderen. Bij ons staat niemand meer letterlijk voor de klas.”

GOUD!

Ellen legt uit dat de lokalen (net als de werkplekken buiten de klassen overigens) bewust zijn ingericht met weinig standaard leerlingensets, maar juist met veel verschillende tafels en stoelen, een comfortabele bank, een picknicktafel en bijvoorbeeld een knus zitje. De kleuren en materialen die worden gebruikt, zijn functioneel. Een

grijze muur blijkt bijvoorbeeld een ‘prikwand’; één groot prikbord. Overal zijn handige opbergmogelijkheden weggewerkt. En ‘loze’ hoeken zijn benut als werk- of chillplek. Ook opvallend: overal is verlichting dimbaar. Zo kan zelfs de verlichting zich gemakkelijk aanpassen aan het moment van de dag of een bepaalde activiteit.

Vivian Berden: “Door Jeelo voelen kinderen zich in hoge mate betrokken bij hun schoolactiviteiten. De inrichting versterkt dat, omdat die hen verder uitdaagt. Zonder visie heeft herinrichten niet zoveel zin. Het moet ergens op gestoeld zijn. Juist de combinatie geeft zo’n krachtig effect. In het begin leverde de omschakeling wel eens wat weerstand op. Maar we hebben daardoor nooit ons doel uit het oog verloren. We bleven denken: hoe kan het wél? Door methodes los te laten, kwamen we los van het traditionele onderwijs. Samen met de ondersteunende inrichting betekent het voor ons echt goud.”

De foto's bij dit artikel zijn gemaakt in samenwerking met Obs De Graswinkel.